

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) All questions are compulsory.
(2) All questions carry equal marks.
(3) Figures to the right indicate full marks.

1. (a) Correct the following sentences :— 4
(i) She was went for hunting. (iii) A man is trying too climb the mountain.
(ii) He runs faster then Jack. (iv) Raveena is working hard for her company.
- (b) Fill in the blanks using correct prepositions :— 4
(i) This is the boy..... whom I was speaking. (in, for, of, to)
(ii) I was illSunday. (on, to, off)
(iii) I was disgusted.....her attempts to die. (with, to, among)
(iv) She fell..... the building. (about, from, to)
- (c) Match the following :— 4
(i) I have been staying here (1) on the building.
(ii) The birds were flying (2) with great difficulty
(iii) He lifted the trunk (3) for the last two decades.
(iv) Let us not go deep (4) in to the reasons for your failure.
- (d) Write the antonyms for the following :— 2
(i) ancient (ii) arrival
- (e) Write the synonyms for the following :— 2
(i) correct (ii) common
- (f) Mark primary stress on the syllables on the following words :— 4
(i) projection (iii) strange
(ii) sharp (iv) travel.

2. Read the following passages carefully and answer the questions given below :—

- (a) A *Bandh* is a total or near total stoppage of economic activity and the functioning of public institutions. A *bandh* is different from a strike in a particular factory. It is also different from a "general strike". A legal strike is resorted to in order to redress the grievances of workers or to improve their conditions after exhausting all formal channels of redress. This right is found in the laws of all democratic countries. A *bandh* is neither legal nor aimed at the redress of specific grievances of the working class. It is similar to a lightning sympathetic strike with unknown unions or groups for resolving unspecified economic and non-economic problems. While, therefore, a strike can be legal, a *bandh* can have no such legal status.

[TURN OVER

A *bandh* may be accompanied by violence or not. A violent *bandh* poses the additional question of the pretention of public and private property, of human lives and the freedom of citizens not interested in or sympathetic to the *bandh*. Thus a violent *bandh* creates a law and order problem. Sometimes governments have been known to support *bandhs* by instructing the police to show 'restraint' & not arresting those who are enforcing the *bandh*. Traders & public organizations are usually against *bandhs* but they nevertheless close their establishments to avoid violence & loss of property. This is hailed by the organizers as an act of "cooperation." the point stressed here is that it is irrelevant whether a *bandh* is violent or not, for purposes of our assessment of costs, as long it is an illegal & unscheduled stoppage of work. It is both economically harmful & against democratic practices.

Questions :—

1. How does a writer describe a *bandh* ? 1
2. In what way does a government sometimes support *bandhs* ? 1
3. Does the writer think that a *bandh* is legal ? Yes/ No 2
Quote a sentence from the passage in support of your answer.
4. Mention the two reasons why trades cooperate with the organizers of a *bandh*, even though they do not agree. 2
5. Match the words in List A with B :— 4

List A	List B
(i) Redress	(a) unplanned
(ii) Status	(b) set right
(iii) Unscheduled	(c) using up completely
(iv) Exhausting	(d) position.

- (b) The first feature of production is that it never stays at one point for a long time and is always in a state of change and development. Furthermore, changes in the mode of production always calls forth changes in the whole social system, social ideas, political views and political institutions. They call for a reconstruction of the whole social and political order. At different stages of development people make use of different modes of production, or, to put it more crudely, lead different manners of life. In the primitive commune, there is one mode of production. Under slavery, there is another mode of production, and so on. And correspondingly, men's social system, the spiritual life of men, their views and political institutions also vary.

Whatever is the mode of production of a society, such things remain is the society itself, its ideas and theories, its political views of institutions. Or, to put it more crudely, whatever is man's manner of life, such is his manner of thought.

This means that the history of the development of society is above all the history of the development of production, the history of the modes of production which succeed each other in the course of centuries, the history of the development of productive forces and of people's relation to production. Hence, the history of social development is at the same time the history of producers of material values themselves, the history of the labouring masses, who are the chief force in the process of production and who carry on the production of material values necessary for the existence of society.

Questions :

1. What according to the writer is the first stage of production ? 2
 2. When there is change in the mode of production, what further changes does it lead to ? 2
 3. What argument does the writer use to show that there is a relation between the mode of production and man's social and spiritual life ? 2
 4. On what basis does the writer come to the conclusion that the history of social development is the same as the history of the labouring masses ? 2
 5. Find single words in the passage which mean : 2
 - (a) To build again after breaking down
 - (b) Hundreds of years.
3. (a) (i) Write a letter of application with bio-data to The Manager, HR Department, XYZ Company Ltd., Mumbai, for the post of Public Relation Officer. 7
- (ii) Write a complaint letter to the Sales Manager, Icon Stationers Company, Mumbai about the wrong dispatch of stationary. 7
- (b) Write short notes on any two of the following :— 6
- (i) Complimentary close in letter writing
 - (ii) Correctness in letter writing
 - (iii) Salutation and date line.
4. (a) You have been appointed as a Chairman of the committee who worked on establishing a new branch of Fraternity Mall at Mumbai. Write a committee report for the same informing your findings and suggestions to your higher authority. 12
- (b) Write short notes on any two of the following :— 8
- (i) Project report
 - (ii) Qualities of good report
 - (iii) Newspaper Report.

[TURN OVER

5. (a) Write a summary of the following passage :—

7

Every culture develops some kind of art as it develops languages. Some primitive cultures have no real mythology or religion, all have some art- dance, design (sometimes only on tools or on the human body). Dance, above all, seems to be the oldest elaborated art.

The ancient common character of art contrasts sharply with the prevalent idea that art is luxury product of civilization, a cultural frill, a piece of social veneer.

It fits better with the conviction held by most artists, that art is a reflection of human life, the truest record of insight and feeling, and that the strongest military or economic society without art is poor in comparison with the primitive tribe of savage painters, dancers or idol carvers. Whenever a society has really achieved culture, it has created art, not late in its career, but at the very inception of it.

Art is, indeed, the spearhead of human development, social and individual. The vulgarization of art is the surest symptom of ethnic decline. The growth of a new art or even a great and radically new style always shows a young and vigorous mind, whether collective or single.

(b) Write a short note on advantages of technical data.

5

(c) Read the following poem carefully and answer the questions given below :—

Shy one, shy one,
Shy one of my heart,
She moves in the firelight
Pensively apart.

She carries in the dishes,
And lays them in a row,
To an isle in the water
With her I would go.

She carries in the candles,
And lights the curtained room,
Shy in the doorway,
And shy in the gloom.

And shy as a rabbit,
Helpful and shy.
To an isle in the water
With her I would fly.

Questions :

- 1. How many times the word 'shy' is mentioned in the poem ? What effect does this repetition have ? 2
- 2. Comment on the mood of the poet in the present poem. 2
- 3. Explain the meaning of the last stanza of the poem. 2
- 4. Write any two rhyming pairs from the poem. 2

सूचना : (१) प्रश्नांसमोरील अंक गुण दर्शवितात.

(२) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्या.

१. 'निवडक मराठी कथा' या कथासंग्रहाच्या आधारे ग्रामीण आणि दलित जाणिवा व्यक्त करणाऱ्या कथांचा आढावा घ्या. १६
किंवा

'मृणालीनीचे लावण्य' आणि 'बाबांचा संसार माझा कसा होणार' या कथांचा आशय स्पष्ट करा.

२. 'कविता शतकांची' या कवितासंग्रहाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. १६
किंवा

'कविता शतकांची' या कवितासंग्रहातील प्रेमविषयक कवितांचा परामर्श घ्या.

३. पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा :-- १४

- (अ) 'वळीव' कथेतील ग्रामीणता
- (ब) 'मरीआईचा गाडा' कथेतील अंधश्रद्धा
- (क) 'संस्कार' कथेतील सलमाचे व्यक्तिचित्र
- (ड) 'भूताचा जन्म' मधील विनोद

४. पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा :-- १४

- (अ) 'मायबोली' कवितेतील भाषाभिमान.
- (ब) 'एक दिवस मी परमेश्वराला' या कवितेतील दलित जाणिवा.
- (क) 'सारे दीप कसे मंदावले आता' मधील मानवतावाद.
- (ड) 'मृण्मयी' कवितेतील प्रेमानुभव.

५. पुढीलपैकी कोणतेही पाच उपप्रश्न सोडवा :-- ४०

- (अ) कोणत्याही पाच विरामचिन्हांची माहिती उदाहरणासहीत लिहा.
- (ब) ठाणे महानगरपालिकेच्या वतीने आयोजित केलेली वर्षा मरैथॉन स्पर्धा संपन्न झाली. या विषयी बातमी तयार करा.
- (क) रत्नागिरी जिल्हा परिषद कार्यालयात लिपिक पदांच्या जागा भरायच्या आहेत. त्यासाठी अर्ज करा.
- (ड) जनसेवा मंडळाची वार्षिक सर्वसाधारण सभा संपन्न झाली. या सभेचे इतिवृत्त लिहा.
- (इ) 'विदिशा साडी सेंटर' या दुकानाची जाहिरात तयार करा.
- (ई) कार्यालयीन टिप्पणी म्हणजे काय ? ते सांगून टिप्पणीच्या प्रकाराची माहिती द्या.

(फ) पुढील उतान्याचे सुबोध मराठीत भाषांतर करा.

Why buoyancy in vehicle sales in India May be heartening for the industry and economy, it is also leading to a rise in fatal road accidents across the country. In fact, India witnesses the second highest number of road accident fatalities globally, with China topping the dubious list. While 90% of road crashes globally were attributed to "human error".

(ग) पुढील उतान्याचा १/३ सारांश लिहा :--

समाजातील विविध मानवी मनाच्या महत्वाकांक्षेच्या नौका कोणत्या दिशेने हाकलावयास पाहिजेत, हे दाखविण्यासाठी मासिक पुस्तकांतील लेख म्हणजे जणू काही होकायंत्रच होत, असे म्हटल्यास हरकत नाही. जुन्या व नव्या वाङ्मयाचे परीक्षण याच उद्देशाने मासिक पुस्तकातून करण्यात येते. मासिक पुस्तकार हे राष्ट्रशरीराची परीक्षा करणारे व त्याला पथ्य सांगणारे धन्वंतरी होत. वाङ्मयाकरिता इतस्ततः पडलेल्या अनेक विद्यासामग्रीतून कोणती मूर्ती निर्माण करणे प्रस्तुत काळाला योग्य आहे हे सांगणारे मार्मिक शिल्पचिकित्सक, मासिक पुस्तककार आहेत. कोणते नाटक करावयाचे हे एकदा सूत्राधाराने ठरवून टाकल्यावर ज्याप्रमाणे कंपनीतील नटवर्ग आपापली भूमिका घेऊन ते नाटक प्रेक्षणीय व रम्य करण्याचा प्रयत्न करित असतो. तद्वतच लेखकवर्गाची स्थिती होते. मासिक पुस्तककार हे वाङ्मयरूपी नाटकात भिन्नभिन्न भूमिका घेणाऱ्या लेखकवर्गाचे सूत्रधार आहेत, असे म्हणावयास हरकत नाही. हा जो स्वर लावील व जो ताल धरील, त्या स्वरात व त्या तालातच सर्व लेखकवर्ग गाऊ व नाचू लागतो. मासिक पुस्तककार युद्धात उद्भुक्त असलेल्या अफाट सैन्यांचे सेनापती आहेत.

-----S-----

Marathi - Pap-I (Ancillary)
(3 Hours)

[Total Marks : 100

- सूचना : (१) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(२) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्या.

१. संविधानक पात्र चित्रण आणि संवाद या घटकाचे नाटकलेखन कृतीत कोणत्या स्वरूपाचे स्थान असते २०
ते सविस्तर लिहा.

किंवा

'नटसम्राट' या नाटकाच्या आधारे शोकांतिका या नाट्य प्रकाराचे स्वरूप स्पष्ट करा.

२. 'प्रेमा तुझा रंग कसा' या नाटकाच्या संरचनेचे विशेष उलगडून दाखवा. २०

किंवा

'प्रेमा तुझा रंग कसा' मधू, प्रगटलेली नाटककारांची जीवनदृष्टी स्पष्ट करा.

३. 'डोह' या ललितलेख संग्रहातील कोणत्याही दोन ललितलेखांचा परामर्श घ्या. २०

किंवा

'डोह' या लेखसंग्रहातून श्रीनिवास कुलकर्णींनी व्यक्त केलेली माणसे, निसर्ग, प्राणीसृष्टी यांनी जिवंत रूप कसे प्राप्त झाले आहे स्पष्ट करा.

४. 'मृगंध' या लेखसंग्रहाच्या आधारे इंदिरा संतानी अभिव्यक्त केलेल्या स्त्रीविषयक भूमिकेचा परामर्श घ्या. २०

किंवा

इंदिरा संत यांच्या 'मृगंध' मधील आत्मचरित्रात्मक स्वरूपाच्या लेखांचे विवेचन करा.

५. प्रत्येक गटातील एक टिप सोडवा :-

(अ) 'नाटक' या वाङ्मय प्रकारच्या व्याख्या २०

किंवा

'नटसम्राट' मधील नलू एक व्यक्तिरेखा

(ब) 'प्रेमा तुझा रंग कसा' मधील निळूभाऊ

किंवा

'प्रेमा तुझा रंग कसा' मधील विनोद

(क) 'डोह' ची भाषाशैली

किंवा

'मनातल्या उन्हात'चे वैशिष्ट्ये

(ड) 'मृगंध' मधील आजीचे चित्रण

किंवा

मला समजलेली देशभक्ती महत्त्व.

१. निम्नलिखित अवतरणों की संदर्भ सहित व्याख्या कीजिए :--

१४

(क) "सपूत मातृभूमि के रुको न शूर साहसी !
अराति सैन्य सिंधु में, सुवडाग्रि से जलो,
प्रवीर हो जयी बनो, बड़े चलो, बड़े चलो ।"

अथवा

"सिद्धि हेतु स्वामी गए यह गौरव की बात,
पर चोरी-चोरी गए, यहीं बड़ा व्याघात ।
सखि, वे मुझसे कहकर जाते,
कह, तो क्या मुझको वे अपनी पथ-बाधा ही पाते ?"

(ख) "हम इक्कीसवीं सदी में जाएंगे तो भी क्रिकेट के साथ । बिना क्रिकेट के हम कहीं नहीं जायेंगे ।"

अथवा

"कोई दिल्ली गाँधीजी के लिए नहीं जाता । हाँ, आप ऐसा करें दिल्ली सूट का कपड़ा खरीदने
जायें और इस दौरान गाँधी-समाधि को भेट दें ।"

२. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए :--

२४

(ग) 'दिवंगत पिता के लिए' कविता की मूल संवेदना पर प्रकाश डालिए ।

अथवा

'बीन भी हूँ मैं तुम्हारी रागिनी भी हूँ' इस कविता का भावार्थ अपने शब्दों में लिखिए ।

(घ) 'खरगोश के सिंग' निबंध का व्यंग्य स्पष्ट कीजिए ।

अथवा

'मौत की राजनीति' निबंध का व्यंग्य स्पष्ट कीजिए ।

३. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए :--

१०

(च) 'कवि कुछ ऐसी तान सुनाओ' में व्यक्त क्रांति दर्शन का विवेचन कीजिए ।

(छ) 'घृणा और प्रेम कहां से शुरु होते हैं ?' निबंध के व्यंग्य को स्पष्ट कीजिए ।

४. (अ) निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए :--

१०

(ज) 'अकाल और उसके बाद' कविता का आशय ।

अथवा

'रोटी' कविता की मूल संवेदना ।

(झ) 'मौत की राजनीति' के भैयाजी ।

अथवा

'भगवान बचाए मेहमान से' निबंध का व्यंग्य ।

(आ) निम्नलिखित प्रश्नों के एक वाक्य में उत्तर लिखिए :--

१२

- (१) फूल और काँटा किसके प्रतीक हैं ?
- (२) 'पौरुष के पूँजीभूत ज्वाल' किसे कहा गया है ?
- (३) कवि ने 'कलगी छरहरी बाजरे की' किसे कहा है ?
- (४) 'मोचीराम' कविता के कवि का नाम क्या है ?
- (५) पूरे शहर के लिए क्या मयस्सर नहीं था ?
- (६) कई दिनों तक किसकी हालत शिकस्त रही ?
- (७) घूस क्या दूर करती है ?
- (८) किसे लाल किले का विशेष महत्त्व नहीं है ?
- (९) झूठी शान के प्रदर्शन के लिए किसके सींगों का प्रयोग किया जाता है ?
- (१०) समस्या सुलझाने में किसका योगदान है ?
- (११) किसका हंसना हमारा अंतरिक मामला है ?
- (१२) हमारा आधा जीवन राष्ट्र को और आधा किसे समर्पित है ?

५. (ट) आप के मित्र रोजेन्द्र की शादी सम्पन्न हुई है। उसे बधाई पत्र लिखिए।

८

अथवा

नालंदा महाविद्यालय, तिलक नगर, पनवेल में पुस्तकालय अध्यक्ष का पद रिक्त है। अपने आप को उम्मीदवार मानते हुए आवेदन पत्र का प्रारूप तैयार कीजिए।

(ठ) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर निबंध लिखिए :--

१२

(अ) एक किसान की आत्मकथा।	(क) बढ़ती महंगाई।
(ब) एकता में हिन्दी का महत्त्व।	(ड) वर्तमान राजनीति।

६. (प) निम्नलिखित मुहावरों का अर्थ बताते हुए वाक्य में प्रयोग कीजिए :--

२

- (१) गुड़ियों का खेल समझना।
- (२) पानी फेर देना।

(फ) निम्नलिखित वाक्यों के शुद्ध रूप लिखिए :--

२

- (१) आप कहाँ से चला आया।
- (२) सारा भारत आप की प्रतीक्षा कर रहे है।

(ब) निम्नलिखित वाक्यों का काल परिवर्तन कीजिए :--

२

- (१) राम को दया आ जाती है। (पूर्ण भूतकाल)
- (२) मैं सुख की साँस लेता हूँ। (सामान्य भविष्यकाल)

(भ) कोष्ठक की सूचना के अनुसार वाक्यों में परिवर्तन कीजिए :--

२

- (१) राजेश के पिता नाखुश है। (विधि वाक्य)
- (२) गाड़ी ठीक समय पर आई थी। (निषेध वाक्य)

(म) निम्नलिखित संज्ञा शब्दों के लिंग परिवर्तन कीजिए :--(चार में से दो)

२

- (१) सोनार
- (२) दास
- (३) लोटा
- (४) लेखक।

१. निम्नलिखित अवतरणोंकी संदर्भ सहित व्याख्या कीजिए :-

२७

- (क) “देख लिया, संसार में सन्मार्ग पर चलने का यह फल होता है। यदि आज मैंने लोगों को लूट कर अपना घर भर लिया होता तो लोग मुझसे सम्बन्ध करना अपना सौभाग्य समझते, नहीं तो कोई सीधे मुँह बात नहीं करता है।”

अथवा

“मैंने यह भार अपने ऊपर ले तो लिया, पर मुझ में उसके संभालने की शक्ति नहीं है। लोग जो सलाह देते हैं, वही मेरा आधार है। आपको भी जो कुछ चुट्टि दिखायी दे, वह कृपा करके बता दीजिए। इससे मेरा उपकार होगा।”

- (ख) “जिन बातों को नहीं समझती उनमें बोलती क्यों हो ? एक शुद्ध राजनीतिक बहस में कहानी की बात कहाँ से आ गई ?”

अथवा

“अधिकार - गर्व में तने अँग्रेज उसमें थे, और चिथड़ों से सजे, घोड़ों की बाग थामे वे पहाड़ी उसमें थे, जिन्होंने अपनी प्रतिष्ठा और सम्मान को कुचलकर शून्य बना लिया है, और जो बड़ी तत्परता से दुम हिलाना सीख गये हैं।”

- (ग) “प्रकृति ने इस ग्रह के गले में खूबसूरत हार डाल दिए हैं। xxx के इन वलयों या कंकणों ने इस ग्रह को सौर-मंडल का सबसे सुन्दर एवं मनोहर पिंड बना दिया है।”

अथवा

“जो कालिदास के काम आया हो, उसे ज्यादा इज्जत मिलनी चाहिए। मिली कम है। पर इज्जत तो नसीब की बात है।”

२. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए :-

३०

- (च) ‘सेवासदन’ उपन्यास के आधार पर सुमन का चरित्र उद्घाटित कीजिए।

अथवा

‘सेवासदन’ उपन्यास की मुख्य समस्या पर प्रकाश डालिए।

- (छ) ‘वापसी’ कहानी के आधार पर टूटती मानवीय संवेदनाओं का चित्रण कीजिए।

अथवा

‘कफन’ कहानी की कथावस्तु अपने शब्दों में लिखिए।

- (ज) ‘गौरा गाय’ के माध्यम से महादेवी हमें कौनसा सन्देश देना चाहती हैं ? स्पष्ट कीजिए।

अथवा

‘माँ भारती’ के आधार पर रामवृक्ष बेनीपुरी के जीवन पर प्रकाश डालिए।

[TURN OVER

३. निम्नलिखित में से किसी एक की संदर्भ सहित व्याख्या किजिए :-

- (ट) "वह उनके सामने रेशमी साड़ी पहन कर बैठती, जो वह मैके से लायी थी। रेशमी जाकेट खूँटी पर लटका देती। उन पर इस प्रदर्शन का प्रभाव xxx बातचीत से अधिक होता था।"
- (ठ) "कुंठित होकर उन्होंने उसे देखा और उदासीन हो गए। लेकिन दुनिया-दिखावा भी कुछ होता है। हो सकता है, कल यही आदमी बीमार पड़ जाए या इसके घर में किसी को रोग घेर ले!"
- (ड) "माता-पुत्र दोनों निकट रहने पर हिमराशि और जलते अँगारे का स्मरण कराते थे। अब हमारे घर में मानो दुग्ध-महोत्सव आरम्भ हुआ।"

४. निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर लिखिए :-

- (त) 'सेवासदन' उपन्यास में प्रेमचन्द ने समाज के कौन-से वर्गों का चित्रण किया है ? समझाइए ।
- (थ) 'अपना अपना भाग्य' कहानी के शीर्षक की सार्थकता पर विचार प्रस्तुत कीजिए।
- (द) 'जहाँ आकाश नहीं दिखाई देता' में कलकत्ता से सम्बन्धित कौनसी बातों का वर्णन लेखक ने किया है ? स्पष्ट कीजिए ।

५. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए :-

- (अ) पद्मसिंह के भतीजे का नाम क्या है ?
- (ब) कृष्णचंद्र भ्रष्टाचार करने के लिए क्यों प्रवृत्त हुए ?
- (क) शांता और सदन के घर से अपमानित सुमन कहाँ गई ?
- (ड) 'उमस' कहानी की नायिका का नाम क्या है ?
- (इ) 'दोपहर का भोजन' किसकी कहानी है ?
- (फ) गणेशी गजाधर बाबू के लिए क्या लेकर आया था ?
- (ग) प्रेमचंद की कहानियों के आठ संग्रह किस नाम से निकले हैं ?
- (ह) 'सदाचार का ताबीज' किसकी रचना है ?
- (र) 'शनि: सबसे सुंदर ग्रह' किस विषय पर लिखा गया निबन्ध है ?
- (ल) 'राजर्षि का जीवन-दर्शन' किससे सम्बन्धित संस्मरण है ?

६. निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए :-

- (प) 'सेवासदन' उपन्यास में चित्रित शांता ।
अथवा
'सेवासदन' उपन्यास की सुभद्रा ।
- (फ) 'अपराध' कहानी में लेखक का अपराध बोध
अथवा
'दोपहर का भोजन' में चित्रित अभाव-ग्रस्त स्थितियाँ।
- (ब) 'माँ भारती' निबंध में व्यक्त विचार ।
अथवा
'इंस्पेक्टर मातादीन चाँद पर' का कथ्य।

- N.B. :** (1) From **Section I**, attempt any **three** questions from Question Nos. 1 to 5 and Question No. 6 is **compulsory**.
(2) From **Section II**, attempt any **three** questions from Question Nos. 7 to 11 and Question No. 12 is **compulsory**.
(3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

Section I-(50 Marks)

1. Discuss the characteristics of Tribal Society in India. 12
2. Write a detailed note on portrayal of women in Media. 12
3. What are the causes of casteism ? Explain. 12
4. Discuss the Fundamental Rights enshrined in the constitution of India. 12
5. Describe the Party System in Indian Politics. 12
6. Write short notes on any **two** of the following :— 14
 - (a) Drug Addiction—Challenges.
 - (b) Prevention of HIV/AIDS.
 - (c) Causes of Child Labour.
 - (d) Child Abuse—Effects.

Section II-(50 Marks)

7. Describe the various types and Causes of Migration. 12
8. Discuss the evolution of Universal Declaration of Human Rights. 12
9. State in detail the importance of Sustainable development. 12
10. Discuss the role of Agents of Socialization in developing individual personality. 12
11. Explain in detail the Abraham Maslow's theory of Self Actualization. 12
12. Write short notes on any **two** of the following :— 14
 - (a) Changing Lifestyles due to Globalization.
 - (b) Farmer's Suicides.
 - (c) Development Projects and Human Rights.
 - (d) Problems of Sanitation in the urban areas.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्रमांक १ ते ५ मधून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक ६ सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (२) विभाग २ मधील प्रश्न क्रमांक ७ ते ११ मधून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक १२ सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १-(५० गुण)

१. भारतातील आदिवासी समाजाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा. १२
२. स्त्रियांच्या प्रसारमाध्यमातील चित्रणावर सविस्तरपणे टीप लिहा. १२
३. जातिवादाची विविध कारणे कोणती ? वर्णन करा. १२
४. भारतीय राज्यघटनेत समाविष्ट असलेल्या मूलभूत अधिकारांची चर्चा करा. १२
५. भारतीय राजकारणातील पक्ष पद्धतीचे वर्णन करा. १२
६. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-- १४
- (अ) अंमली पदार्थाचे व्यसन व आव्हाने (क) बाल मजुरीची कारणे
- (ब) एच.आय.व्ही./एड्स प्रतिबंधात्मक उपाय (ड) बालकांवरील अत्याचार-परिणाम.

विभाग २-(५० गुण)

७. स्थलांतरणाचे विविध प्रकार व कारणांची माहिती द्या. १२
८. वैश्विक मानवी हक्क जाहिरनामाच्या उत्क्रांतीची चर्चा करा. १२
९. शाश्वत विकासाचे महत्त्व सविस्तरपणे मांडा. १२
१०. सामाजिकरणाच्या वाहकांची व्यक्तीमत्व विकासामध्ये असलेल्या भूमिकेची चर्चा करा. १२
११. अब्राहम मॅसलोचा आत्मपुर्ती सिद्धांत सविस्तर लिहा. १२
१२. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-- १४
- (अ) जागतिकीकरणामुळे बदलत्या जीवनपद्धती (क) विकासात्मक प्रकल्प आणि मानवी हक्क
- (ब) शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या (ड) शहरी भागातील स्वच्छतेच्या समस्या.

Con.40-16.

F.Y.B.A.

Psychology - (Paper - I)

BW - 4668

OCT
2016

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks.

1. Discuss the modern perspectives in psychology. 20
2. (a) What is central nervous system and peripheral nervous system? 10
(b) Write a note on difference between male and female brain. 10
3. Write short notes on any four :- 20
 - (a) Purpose of sleep
 - (b) Theories of sleep
 - (c) Hallucinogens
 - (d) Stimulants
 - (e) Steps in hypnotic induction
 - (f) Narcolepsy.
4. Define learning and discuss classical conditioning in detail. 20
5. Discuss the relationship between memory and brain. 20
6. Write short notes on any four :- 20
 - (a) Thinking and cognition
 - (b) Concepts
 - (c) Heuristics
 - (d) Mental set
 - (e) Spearman's theory of intelligence
 - (f) Triarchic theory of intelligence.
7. (a) Define motivation and explain any two theories of motivation. 10
(b) Explain the components of emotion. 10
8. Discuss the causes of stress and explain the Strategies used for dealing with stress. 20
9. Explain trait theories of personality and biological approach to personality. 20
10. Explain the measures of central tendency and variability. 20

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. मानसशास्त्रामधील आधुनिक दृष्टीकोनांची चर्चा करा. २०
२. (अ) मध्यवर्ती मज्जासंस्था व परिवर्ती मज्जासंस्था म्हणजे काय ते स्पष्ट करा. १०
(ब) पुरुष व स्त्रीच्या मेंदूतील फरकावर टीप लिहा. १०
३. टिपा द्या (कोणत्याही चार) :- २०
(अ) झोपेचे उद्दीष्ट (ड) उत्तेजके
(ब) झोपेचे सिद्धांत (इ) संमोहन स्थापित करण्यातील टप्पे
(क) विभ्रम उत्पन्न करणारी (मादक) द्रव्ये (Hallucinogens) (फ) नार्कोलेप्सी.
४. अध्ययनाची व्याख्या द्या व अभिजात अध्ययनाची सविस्तर चर्चा करा. २०
५. मेंदू व स्मृती यातील संबंधाची चर्चा करा. २०
६. टिपा द्या (कोणत्याही चार) :- २०
(अ) भाषा व बोधनीकरण (ड) मानसिक संच (Mental set)
(ब) संकल्पना (इ) बुद्धिमत्तेबाबत स्पिरामनचा सिद्धांत
(क) नवगामी विचार (फ) बुद्धिमत्तेबाबत त्रिघटकीय (triarchic) सिद्धांत.
७. (अ) प्रेरणेची व्याख्या द्या व प्रेरणेबाबत कोणत्याही दोन सिद्धांताची चर्चा करा. १०
(ब) भावनेतील घटक स्पष्ट करा. १०
८. तणावाची कारणे व तणाव नियोजनाची तंत्रे स्पष्ट करा. २०
९. व्यक्तीमत्त्वाबाबत गुणतत्त्व सिद्धांत व व्यक्तीमत्त्वाबाबत जैविक दृष्टीकोन स्पष्ट करा. २०
१०. केंद्रीय प्रवृत्ती व परिवर्तनशील प्रवृत्तीच्या मापनांची चर्चा करा. २०

- N.B. : (1) Question Nos. 1 and 6 are compulsory.
(2) Attempt any two more questions from each section.
(3) Figures to the right indicate full marks.
(4) Draw neat diagrams wherever necessary.

Section I

1. (a) Explain the following concepts (any four) :— 8
(i) Managerial Economics
(ii) Elasticity of Demand
(iii) Utility
(iv) Price effect
(v) Indifference curve
(vi) Production.
- (b) Distinguish between (any two) :— 6
(i) Micro and Macro Economics
(ii) Price Elasticity and Income elasticity of demand
(iii) Internal and external economies of scale.
2. (a) Explain the meaning and importance of Micro economics. 9
(b) Define law of demand and explain the determinants of demand. 9
3. (a) Describe the law of Equi-marginal utility. 9
(b) Define and explain the concept of Consumer's surplus. 9
4. (a) Critically examine the law of variable proportions. 9
(b) Discuss the various short run cost curves with the help of diagram. 9
5. Write note on any two of the following :— 18
(a) Ceteris Paribus assumption.
(b) Cross elasticity of demand.
(c) Laws of returns to scale.
(d) Learning curve.

[TURN OVER

Section II

6. (a) Explain the following concepts (any four) :— 8
- (i) Monopoly
 - (ii) Average revenue
 - (iii) Dumping
 - (iv) Selling cost
 - (v) Multi-product pricing
 - (vi) Pay Back Period
- (b) Distinguish between (any two) — 6
- (i) Pure competition and Perfect competition
 - (ii) Full cost and Marginal cost pricing
 - (iii) Monopoly and Discriminating monopoly.
7. (a) Describe the equilibrium of a firm under perfect competition in the short run. 9
- (b) Discuss the relationship between Total revenue, Average revenue and Marginal revenue under monopoly. 9
8. (a) Explain the meaning and properties of oligopoly. 9
- (b) What are the various characteristics of monopolistically competitive market ? 9
9. (a) Examine the various objectives of pricing policy. 9
- (b) Explain the meaning and significance of capital budgeting. 9
10. Write notes on any two of the following :— 18
- (a) Break even analysis
 - (b) Features of monopoly.
 - (c) Wastages under monopolistic competition.
 - (d) Net Present Value method.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) प्रश्न क्रमांक १ आणि ६ अनिवार्य आहेत.
 (२) उर्वरित प्रश्नांपैकी प्रत्येक विभागातून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 (३) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (४) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग १

१. (अ) खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणत्याही चार) :-- ८
 (१) व्यवस्थापकीय अर्थशास्त्र (४) किंमत परिणाम
 (२) मागणीची लवचिकता (५) समवृत्तीवक्र
 (३) उपयोगिता (६) उत्पादन.
 (ब) भेद स्पष्ट करा (कोणतेही दोन) :-- ६
 (१) सूक्ष्म व समग्र अर्थशास्त्र
 (२) किंमत लवचिकता आणि उत्पन्न लवचिकता
 (३) अंतर्गत बचती व बहिर्गत बचती.
२. (अ) सूक्ष्म अर्थशास्त्राचा अर्थ सांगून त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. ९
 (ब) मागणीच्या नियमाची व्याख्या देऊन मागणीचे निर्धारके स्पष्ट करा. ९
३. (अ) समसीमांत उपयोगिता सिद्धांत स्पष्ट करा. ९
 (ब) उपभोक्त्याचे संतोषाधिक्याची व्याख्या देऊन संकल्पना स्पष्ट करा. ९
४. (अ) बदलत्या प्रमाणाच्या नियमाचे टीकात्मक परीक्षण करा. ९
 (ब) आकृतीच्या सहाय्याने विविध अल्पकालीन खर्च-वक्रांची चर्चा करा. ९
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :-- १८
 (अ) इतर परिस्थिती कायम असताना ही अट (क) उत्पादन प्रत्यय नियम
 (ब) छेदक लवचिकता (ड) लर्नींग वक्र

[TURN OVER

विभाग २

६. (अ) खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणत्याही चार) :-- ८
(१) एकाधिकारशाही	(४) विक्री खर्च
(२) सरासरी खर्च	(५) बहुविध किंमत पद्धती
(३) अवपुंजन	(६) परतावा काळ.
- (ब) भेद स्पष्ट करा (कोणतेही दोन) :-- ६
(१) शुद्ध स्पर्धा व पूर्ण स्पर्धा
(२) पूर्ण खर्च व सिमांत खर्च पद्धती.
(३) मक्तेदारी व विभेदक मक्तेदारी.
७. (अ) पूर्णस्पर्धेतील उद्योग संस्थेचा अल्पकालीन समतोल स्पष्ट करा. ९
- (ब) मक्तेदारी बाजारांतर्गत एकूण प्राप्ती, सरासरी प्राप्ती व सिमांत प्राप्ती यांतील सहसंबंधाची चर्चा करा. ९
८. (अ) अल्पाधिकार बाजारपेठेचा अर्थ व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. ९
- (ब) मक्तेदारीयुक्त स्पर्धेची विविध वैशिष्ट्ये कोणती ? ९
९. (अ) किंमत पद्धतीच्या विविध वैशिष्ट्यांचे विश्लेषण करा. ९
- (ब) भांडवली अंदाजपत्रकाचा अर्थ व महत्त्व स्पष्ट करा. ९
१०. खालील कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :-- १८
(अ) समच्छेदन विश्लेषण	(क) मक्तेदारीयुक्त स्पर्धेतील अपव्यय
(ब) मक्तेदारीची वैशिष्ट्ये	(ड) निव्वळ वास्तव मूल्य पद्धती (NPV).

F.Y.B.A

Nov
2016

Con.26-16.

History - Pap-I

BW - 4452

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. :(1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks.

1. Trace the historical background of Maharashtra on the eve of 1848.
2. Discuss the importance of cotton trade in the economic development of Mumbai.
3. Assess the role of Satyashodhak Samaj in the socio-religious reform movement of Maharashtra.
4. Describe the programmes and achievements of Indian National Congress between 1885 to 1920.
5. Comment on any two of the following :-
 - (a) Historical background of Mumbai
 - (b) Development of Railways in Mumbai
 - (c) Indian National Social Conference
 - (d) Quit India Movement in Maharashtra.
6. Evaluate the role of Narayan Meghaji Lokhande in the labour movement of Maharashtra.
7. Describe the social and political work of Dr. B. R. Ambedkar in the Dalit Movement of Maharashtra.
8. Explain in brief the Sanyukta Maharashtra Movement.
9. Review the development of theatre and cinema in Mumbai.
10. Write short notes on any two of the following :—
 - (a) Bombay Stock Market
 - (b) Tribal Uprisings in Maharashtra
 - (c) Swami Ramanand Tirth and Hyderabad Mukti Sangram
 - (d) Progress of education in Maharashtra.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. १८४८ च्या सुरूवातीच्या महाराष्ट्राच्या ऐतिहासिक पार्श्वभूमीचा आढावा घ्या.
२. मुंबईच्या आर्थिक विकासातील कापूस व्यापाराच्या महत्त्वाची चर्चा करा.
३. महाराष्ट्राच्या सामाजिक व धार्मिक सुधारणा चळवळीतील सत्यशोधक समाजाची भूमिका विशद करा.
४. १८८५ ते १९२० च्या दरम्यानच्या कालखंडातील भारतीय राष्ट्रीय सभेचे कार्यक्रम व कामगिरीचे वर्णन करा.
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर भाष्य करा :-
 - (अ) मुंबईची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी
 - (ब) मुंबईतील रेल्वेचा विकास
 - (क) भारतीय राष्ट्रीय सामाजिक परिषद
 - (ड) महाराष्ट्रातील छोडो भारत चळवळ.
६. महाराष्ट्राच्या कामगार चळवळीतील नारायण मेघाजी लोखंडे यांच्या भूमिकेचे मूल्यमापन करा.
७. महाराष्ट्राच्या दलित चळवळीतील डॉ. बी. आर. आंबेडकरांच्या सामाजिक आणि राजकीय कार्याचे वर्णन करा.
८. संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ थोडक्यात स्पष्ट करा.
९. मुंबईतील नाट्यक्षेत्र व चित्रपटांच्या विकासाचे परीक्षण करा.
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :-
 - (अ) मुंबई शेअर बाजार
 - (ब) महाराष्ट्रातील आदिवासींचे उठाव
 - (क) स्वामी रामानंद तीर्थ व हैदराबाद मुक्ति संग्राम
 - (ड) महाराष्ट्रातील शैक्षणिक प्रगती.

F.Y.B.A.

Nov
2016

Con.25-16.

Sociology - Pap-I

BW - 4281

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any five questions.

(2) All questions carry equal marks. (20 marks each)

1. Define sociology. Explain the scientific features of sociology. 20
2. Explain culture and discuss its factors and characteristics. 20
3. Explain the nature of industrial and post-industrial societies. 20
4. Define social group. Distinguish between primary group and secondary group. 20
5. Define social institution. Explain it's significance. 20
6. What is stratification ? Explain the bases of social stratification. 20
7. Explain religion with reference to church, sect and cult. 20
8. What is socialization ? Explain the role of various agencies in the process of socialization. 20
9. Define social change. Explain theories of social change. 20
10. Write short notes on any two of the following :- 20
 - (a) Scope of sociology
 - (b) Nature of religion
 - (c) Types of state
 - (d) Political socialisation.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २० गुण)

(३) मराठीतून उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्न-पत्रिका अवश्य पहावी.

१. समाजशास्त्राची व्याख्या द्या आणि समाजशास्त्राची शास्त्रीय स्वरूपाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. २०
२. संस्कृती स्पष्ट करून तिचे घटक व वैशिष्ट्ये यावर चर्चा करा. २०
३. औद्योगिक आणि औद्योगिकोत्तर समाजाच्या स्वरूपाचे विश्लेषण करा. २०
४. सामाजिक गटाची व्याख्या सांगून प्राथमिक आणि दुय्यम गटांमधील भेद नमूद करा. २०
५. सामाजिक संस्थांची व्याख्या देऊन सामाजिक संस्थेचे महत्त्व विशद करा. २०
६. सामाजिक स्तरीकरण म्हणजे काय ? सामाजिक स्तरीकरणाचे मूल आधार स्पष्ट करा. २०
७. धर्माचा संदर्भ देऊन चर्चा, संप्रदाय आणि पंथ यांचे विश्लेषण करा. २०
८. सामाजिकीकरण म्हणजे काय ? सामाजिकीकरणाच्या विविध माध्यमांच्या भूमिकेची चर्चा करा. २०
९. सामाजिक परिवर्तनाची व्याख्या सांगून सामाजिक परिवर्तनाचे सिद्धांत स्पष्ट करा. २०
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- २०
 - (अ) समाजशास्त्राची व्याप्ती
 - (ब) धर्माचे स्वरूप
 - (क) राज्याचे प्रकार
 - (ड) राजकीय सामाजिकीकरण.

F.Y.B.A.

NOV
2016

Con.35-16.

Political Science - (Paper - I)

BW - 4157

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Attempt any **five** questions of which atleast **two** must be from **each** section.
(2) Answer-kooks to **both** the sections should be **tied** together.
(3) **All** questions carry **equal** marks. (**20** marks **each**)

Section I

1. Give meaning of the term Political Science and discuss its scope in detail.
2. What is Civil Society ? Give important features of Civil Society.
3. Discuss the meaning and types of power.
4. Define Law and examine the sources of Law.
5. Write short notes (any **two**) :-
 - (a) Normative approach to the study of Political Science
 - (b) Nationalism
 - (c) Sovereignty
 - (d) Political obligation.

Section II

6. Write meaning of Liberty and examine various types of Liberty.
7. What do you mean by Rights ? Discuss important characteristics of rights.
8. Explain the basic features of democratic form of government.
9. Examine the meaning of Ideology and write important features of communism.
10. Write short notes (any **two**) :-
 - (a) Distributive Justice
 - (b) Political rights
 - (c) Democracy in India
 - (d) Gandhism.

24

[TURN OVER

Con.35-BW-4157-16.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) प्रत्येक विभागातून किमान दोन या प्रकारे एकूण पाच प्रश्न सोडवा.
(२) दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तर-पत्तिकेत लिहा.
(३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २० गुण)

विभाग १

१. राज्यशास्त्राचा अर्थ लिहा व त्याच्या व्याप्तीची सविस्तरपणे चर्चा करा.
२. नागरी समाज म्हणजे काय ? नागरी समाजाची महत्त्वाची वैशिष्ट्ये लिहा.
३. सत्तेच्या अर्थाची व प्रकारांची चर्चा करा.
४. कायद्याची व्याख्या करा व कायद्याच्या स्रोतांचे परीक्षण करा.
५. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-
 - (अ) राज्यशास्त्राच्या अभ्यासातील मूल्यलक्षी दृष्टिकोन
 - (ब) राष्ट्रवाद
 - (क) सार्वभौमत्व
 - (ड) राजकीय आबंधन.

विभाग २

६. स्वातंत्र्याचा अर्थ लिहा व स्वातंत्र्याच्या विविध प्रकारांचे परीक्षण करा.
७. हक्क म्हणजे काय ? हक्कांच्या महत्त्वाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
८. लोकशाही शासन पद्धतीची मूलभूत वैशिष्ट्ये विशद करा.
९. विचार प्रणालीच्या अर्थाचे परीक्षण करा व साम्यवाद या विचारप्रणालीची महत्त्वाची वैशिष्ट्ये लिहा.
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-
 - (अ) वितरणात्मक न्याय
 - (ब) राजकीय हक्क
 - (क) भारतातील लोकशाही
 - (ड) गांधीवाद.

25

- N.B. : (1) All questions are compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. Explain the meaning of the following terms (any five) :— 10
(a) Business (f) Phone Banking
(b) Employment (g) Current Account
(c) Human objectives (h) Pledge
(d) Commercial Banks (i) fire Insurance
(e) Demand Draft (j) Chain store.
2. Answer any three questions of the following :— 30
(a) Explain the meaning and scope of Industry.
(b) What are the economic objectives of business ?
(c) Explain the different types of banks in India.
(d) What is a cheque ? Explain the various types of cheque.
(e) Explain the different types of bank accounts.
(f) Distinguish between Life Insurance and Marine Insurance.
3. Write short notes on any two of the following :— 10
(a) Features of profession. (c) Mortgage.
(b) Mail Transfer. (d) Functions of Wholesaler.

Section II

4. Explain the meaning of the following terms (any five) :— 10
(a) Minor Partner. (f) Promoter.
(b) Limited Partnership (g) Director
(c) Joint Stock Company. (h) Company Secretary.
(d) Cooperative Society. (i) Bond.
(e) Prospectus. (j) Quorum.
5. Answer any three questions of the following :— 30
(a) Explain the merits and demerits of Sole Trading Business.
(b) Distinguish between Memorandum of Association and Articles of Association.
(c) Define an Auditor ? Explain the duties of an Auditor.
(d) What are the sources of raising ownership capital ?
(e) Explain the types of Issue of Shares.
(f) What are the types of Company meetings ?
6. Write short notes on any two of the following :— 10
(a) Company organisation. (c) Bonus Issue.
(b) Membership of Company. (d) Special Resolution.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. खालीलपैकी कोणत्याही पाच संज्ञा थोडक्यात स्पष्ट करा :-- १०
(अ) व्यवसाय	(फ) दूरध्वनी बँकिंग
(ब) नोकरी	(ग) चालू खाते
(क) मानवीय उद्दिष्टे	(ह) गहाण
(ड) व्यापारी बँका	(च) आग विमा
(इ) डिमांड ड्राफ्ट (डी.डी.)	(छ) साखळी दुकाने.
२. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-- ३०
- (अ) उद्योगाचे अर्थ आणि व्याप्ती विशद करा.
(ब) व्यावसायाची आर्थिक उद्दिष्टे कोणती आहेत ?
(क) भारतातील विविध प्रकारच्या बँकांचे वर्णन करा.
(ड) चेक म्हणजे काय ? विविध प्रकारच्या चेकांचे वर्णन करा.
(इ) बँकेतील विविध प्रकारच्या खात्यांचे वर्णन करा.
(फ) आयुर्विमा व सागरी विमा ह्यातील फरक स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :-- १०
(अ) पेशाची वैशिष्ट्ये	(क) तारण
(ब) मेल ट्रान्सफर	(ड) घाऊक व्यापान्याची कार्ये.

विभाग २

४. खालीलपैकी कोणत्याही पाच संज्ञा थोडक्यात स्पष्ट करा :-- १०
(अ) अज्ञान भागीदार	(फ) प्रवर्तक
(ब) मर्यादित भागीदारी	(ग) संचालक
(क) कंपनी	(ह) कंपनीचा चिटणीस
(ड) सहकारी सोसायटी	(च) बाँड
(इ) माहिती पत्रक	(छ) गणसंख्या.
५. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-- ३०
- (अ) एकल व्यापारी संघटनेचे फायदे व तोटे लिहा.
(ब) घटना पत्रक व नियमावली यातील फरक स्पष्ट लिहा.
(क) हिशेबतपासनीसाची व्याख्या द्या. त्याची कर्तव्ये विशद करा.
(ड) मालकीचे भांडवल कोणकोणत्या पद्धतीने गोळा करता येते हे स्पष्ट करा.
(इ) भाग विक्रीस काढण्याच्या विविध पद्धती लिहा.
(फ) कंपनी सभांचे प्रकार कोणते आहेत ?
६. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :-- १०
(अ) कंपनी संघटना	(क) बोनस भाग
(ब) कंपनीचे सभासदत्व	(ड) विशेष ठराव.

F.Y.B.A

Nov
2016

Con.41-16.

Geography - Pap. - I

BW - 4328

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. :(1) Question No. 1 and 2 are compulsory.

(2) Answer any three questions from the rest.

(3) Answers supported with diagrams will be given extra credit.

(4) Figures to the right indicate full marks of the questions.

(5) Attach map supplement to the main answer book.

1. Refer to the map supplement. 20

2. Write short notes on (any four) :- 20
 - (a) Core of the Earth
 - (b) Sedimentary Rocks
 - (c) Flood Plains and Natural Levees
 - (d) Troposphere
 - (e) Sea Breez and Land Breez
 - (f) Spring Tide and Neap Tide.

3. (a) Explain in brief the nature and scope of Geography. 10
(b) Explain different types of fold with the help of suitable diagrams. 10

4. (a) Briefly explain the various depositional land forms produced by the work of wind. 10
(b) Briefly explain the various erosional landforms produced by the work of glaciers. 10

5. (a) Explain the erosional landforms produced by the work of river. 10
(b) What are the factors controlling distribution of temperature ? 10

6. (a) Define winds. Give classifications of winds. 10
(b) With the help of hypsographic curve explain different relief features of the ocean basin. 10

7. (a) What is condensation ? What are the different forms of condensation ? 10
(b) Define the terms salinity of ocean water. What are the factors controlling salinity of ocean water ? 10

8. (a) Briefly explain the North Atlantic Ocean water currents. 10
(b) Explain different forms of precipitation. 10

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) प्रश्न क्र. १ आणि २ अनिवार्य आहेत.

(२) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.

(३) आकृत्यांसहित प्रश्नांना अधिक गुण मिळतील.

(४) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(५) नकाशा पुरवणी मुख्य उत्तरपत्रिकेस जोडा.

१. नकाशा पुरवणी पहा. २०
२. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) :- २०
- (अ) पृथ्वीचा गाभा
- (ब) स्तरित खडक
- (क) पूर मैदाने व पूरतट
- (ड) तपांबर
- (इ) खारेवारे व मतलई वारे
- (फ) उधानाची भरती व भांगेची भरती.
३. (अ) थोडक्यात भूगोलाची व्याप्ती व स्वरूप वर्णन करा. १०
- (ब) सुयोग्य आकृतीच्या मदतीने वळ्यांचे प्रकार वर्णन करा. १०
४. (अ) वाऱ्याच्या संचयन कार्यामुळे निर्माण होणारे विविध भूआकार थोडक्यात वर्णन करा. १०
- (ब) हिमनदीच्या खनन कार्यामुळे निर्माण होणारे विविध भू-आकार वर्णन करा. १०
५. (अ) नदीच्या खनन कार्यामुळे निर्माण होणारे भू-आकार वर्णन करा. १०
- (ब) तापमानाच्या वितरणावर नियंत्रण करणारे घटक कोणते ? १०
६. (अ) वाऱ्याची व्याख्या सांगा व वाऱ्याचे वर्गीकरण द्या. १०
- (ब) हिप्सोग्राफीक वक्राच्या सहाय्याने सागर तळाची रचना वर्णन करा. १०
७. (अ) सांद्रिभवन म्हणजे काय ? सांद्रिभवनाचे विविध प्रकार कोणते ? १०
- (ब) समुद्र पाण्याची क्षारता याची व्याख्या द्या. समुद्राच्या पाण्याच्या क्षारतेवर नियंत्रण करणारे घटक कोणते ? १०
८. (अ) उत्तर अँटलांटिक महासागरातील समुद्र प्रवाहांचे थोडक्यात वर्णन करा. १०
- (ब) वृष्टीच्या विविध प्रकाराचे वर्णन करा. १०

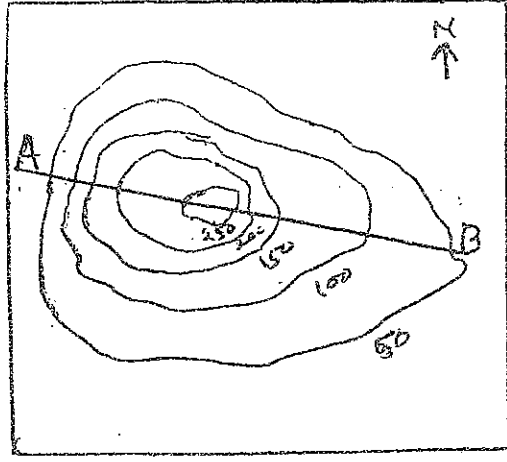
Map Supplement A

N.B. : Attach this map supplement to the main answer book.

हि नकाशा पुरवणी मुख्य उत्तरपत्रिकेस जोडा.

1. (a) Draw cross section along the line A - B and identify the type of slope to the East and West of the map.

A - B रेषेवर छेद काढा व नकाशाच्या पूर्वेस आणि पश्चिमेस असलेला उताराचा प्रकार ओळखा. १०

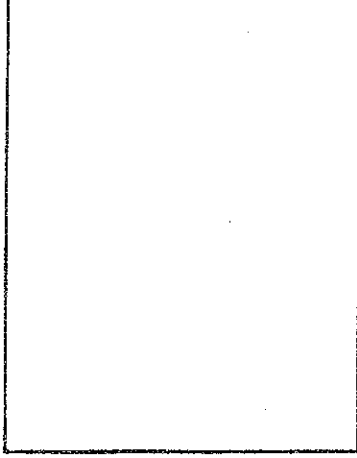

Space for cross section -- छेद काढण्यासाठी जागा

[TURN OVER

Map Supplement B

1. (b) Draw a neat diagram of Wind Vane and explain its importance.
वात दिशा दर्शकाची आकृती काढा व तीचे महत्त्व वर्णन करा.

Explanation :-

F.Y.B.A.

Nov
2016

Con.38-16.

Philosophy Pap.-I
(3 Hours)

BW - 4511

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) From Section I attempt any two questions from Q. Nos. 1 to 4 and Q. No. 5 is compulsory.
(2) From Section II attempt any two questions from Q. Nos. 6 to 9 and Q. No. 10 is compulsory.

Section I

1. Define Ethics. Distinguish between Descriptive and Normative ethics. 16
2. What is ethical objectivism ? State the arguments in favour of ethical objectivism. 16
3. What is Virtue ? Explain in detail Plato's cardinal virtue. 16
4. Elaborate the notion of Nishkama Karma Yoga in Bhagvad Gita ethics. 16
5. Write short notes on any two of the following :- 18
 - (a) Kohlberg's theory of Moral Reasoning.
 - (b) Virtue is a matter of Habit-Aristotle.
 - (c) Four Noble Truth in Buddhist ethics.
 - (d) Charvak Hedonism.

Section II

6. What is Psychological egoism ? Explain Thomas Hobbes view on psychological egoism. 16
7. State and examine Bentham's ethical hedonism. 16
8. Explain in detail Carol Gilligan's view on Ethics of care. 16
9. State and examine the Retributive theory of punishment. 16
10. Write short notes on any two of the following :- 18
 - (a) Selfishness as a virtue by Ayn Rand.
 - (b) Kant's Categorical Imperative.
 - (c) Sartre's Notion of Anguish.
 - (d) Professional Ethics.

[TURN OVER

(32)

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्रमांक १ ते ४ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक ५ सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (२) विभाग २ मधील प्रश्न क्रमांक ६ ते ९ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक १० सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (३) आवश्यक वाटल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न-पत्रिका पहावी.

विभाग १

१. नीतिशास्त्राची व्याख्या द्या. वर्णनात्मक नीतिशास्त्र आणि आदर्शी नीतिशास्त्र यांचे स्वरूप स्पष्ट करा. १६
२. नैतिक निरपेक्षतावाद म्हणजे काय ? नैतिक निरपेक्षतावादाचे अनुकूल असणारे युक्तिवाद सांगा. १६
३. सद्गुण म्हणजे काय ? प्लेटोप्रणित मौलिक (प्रधान) सद्गुण सविस्तर स्पष्ट करा. १६
४. भगवद्गीतेचा निष्काम कर्म सिद्धांत सुस्पष्ट करा. १६
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टिपा लिहा :- १८
 - (अ) कोहलबर्गप्रणीत नैतिक विचारप्रक्रियेची उपपत्ती.
 - (ब) सद्गुण हा सवयीचा परिपाक आहे - ऑरिस्टॉटल.
 - (क) बौद्ध नीतिशास्त्राची चार आर्य सत्य.
 - (ड) चार्वाकाचा सुखवाद.

विभाग २

६. मानसशास्त्रीय स्वहितवाद म्हणजे काय ? मानसशास्त्रीय स्वहितवादविषयी थॉमस हॉब्जचे विचार स्पष्ट करा. १६
७. बेंथॅमचा नीतिशास्त्रीय सुखवाद सांगून त्याचे परीक्षण करा. १६
८. कॅरोल गिलीगन प्रणित भावबंधाचे नीतिशास्त्र सविस्तर स्पष्ट करा. १६
९. शिक्षेविषयीची प्रतिशोध उपपत्ती सांगून, तिचे परीक्षण करा. १६
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टिपा लिहा :- १८
 - (अ) आयन रँडचे स्वहित साधणे एक सद्गुण.
 - (ब) कांटचे निरूपाधिक आदेश.
 - (क) सार्त्रची व्याकुळता ही संकल्पना.
 - (ड) व्यवसायिक नीतिशास्त्र.

33

F.Y.B.A

Nov
2016

Con.37-16.

Rural development - Pap-I

BW - 4830

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks.
(3) Answers of the two sections should be written in the same answer-book.

Section I

1. Explain the concept of rural development and state the nature and scope of rural development.

OR

Discuss the various objectives and importance of rural development.

2. Define the concept of rural society and state the main features of rural society.

OR

State the various types of family and explain the merits and demerits of joint family system in rural area.

3. Explain the significance of agriculture in rural development.

OR

State the various types of agricultural labours and explain their problems.

Section II

4. State the structure of Panchayat Raj in Maharashtra and explain the functions of Gram-Panchayat.

OR

Discuss the structure and functions of revenue administration in Maharashtra.

5. Explain the concept of social change and state the various factors of social change in rural area.

OR

Discuss the impact of Liberalization, Privatization and Globalization on rural society.

6. Describe the concept of rural infrastructure and state the role of rural infrastructure in rural development.

OR

Explain the various types and sources of agricultural finance in rural area.

34

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(३) दोन्ही विभागांची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. ग्रामीण विकासाची संकल्पना स्पष्ट करून ग्रामीण विकासाचे स्वरूप आणि व्याप्ती सांगा.
किंवा
ग्रामीण विकासाची विविध वैशिष्ट्ये आणि महत्त्व यांची चर्चा करा.
२. ग्रामीण समाज म्हणजे काय ते सांगून ग्रामीण समाजाची मुख्य वैशिष्ट्ये सांगा
किंवा
कुटुंबाचे विविध प्रकार सांगून ग्रामीण भागातील संयुक्त कुटुंबपद्धतीचे फायदे-तोटे स्पष्ट करा.
३. ग्रामीण विकासात शेती व्यवसायाचे महत्त्व विशद करा.
किंवा
शेतमजुरांचे विविध प्रकार सांगून शेतमजुरांच्या समस्या स्पष्ट करा.

विभाग २

४. महाराष्ट्रातील पंचायतराज व्यवस्थेची रचना सांगून, ग्रामपंचायतीची कार्ये स्पष्ट करा.
किंवा
महाराष्ट्रातील महसूल प्रशासनाची रचना आणि विविध कार्याची चर्चा करा.
५. सामाजिक परिवर्तनाची संकल्पना स्पष्ट करून सामाजिक परिवर्तनाचे विविध घटक सांगा.
किंवा
उदारीकरण, खाजगीकरण आणि जागतिकीकरणाचा ग्रामीण समाजावर झालेल्या परिणामांची चर्चा करा.
६. ग्रामीण संरचना ही संकल्पना स्पष्ट करून ग्रामीण विकासात ग्रामीण संरचनेचा कार्यभाग सांगा.
किंवा
ग्रामीण भागातील कृषी वित्तपुरवठ्याचे विविध प्रकार आणि स्रोत स्पष्ट करा.

F.Y.B.A.

Nov
2016

Con.27-16.

Education - Pap. - I

BW - 4994

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any five questions.

(2) All questions carries 20 marks and all sub questions carries 10 marks.

1. (a) What is Education ? Explain the various components of Education. 10
(b) Explain the role of Education in National Development. 10
2. (a) "School and Society should be Interdependent". Explain. 10
(b) What is informal Education ? Explain it's characteristics. 10
3. (a) Explain the importance and objectives of Sarvashiksha Abhiyan. 10
(b) Explain the importance of Mass Media in Education. 10
4. (a) Explain the role of U.G.C. in Higher Education. 10
(b) Explain the role of N.C.T.E. in Teacher Education. 10
5. (a) Explain the relation of National Integration and Education. 10
(b) Explain the relation of International Understanding and Education. 10
6. (a) Explain the role of Education for Economic Development. 10
(b) Explain the role of Education for Social Development. 10
7. (a) Explain the contribution of Maharshi Karve for Women Education. 10
(b) Explain the contribution of Dr. Ambedkar for Development of Democracy. 10
8. (a) Explain the functions of UNESCO. 10
(b) Explain 'Vasudhaiv Kutumbkam', can be achieved through Education. 10
9. (a) Explain the concept and goal of Navodaya Vidyalaya. 10
(b) Explain the role of NCERT in Secondary and Higher Secondary Education. 10
10. Write short notes on any two of the following :- 20
(a) Importance of Curriculum (b) J. Krishnamurti's views on education.
(c) Role of Educational Institution (d) Student of Today.

[TURN OVER

36

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) प्रत्येक प्रश्नांस २० गुण आहेत व प्रत्येक उपप्रश्नास १० गुण आहेत.

१. (अ) शिक्षण म्हणजे काय ? शिक्षणाचे विविध घटक स्पष्ट करा. १०
(ब) राष्ट्र विकासातील शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा. १०
२. (अ) शाळा आणि समाज परस्परांवर आधारित आहेत, स्पष्ट करा. १०
(ब) अनैपचारिक शिक्षण म्हणजे काय ? त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा (ब) शिक्षणातील प्रसार १०
माध्यमाचे महत्त्व स्पष्ट करा. १०
४. (अ) उच्च शिक्षणातील विद्यापीठ अनुदान आयोगाची (U.G.C.) भूमिका स्पष्ट करा. १०
(ब) शिक्षक-शिक्षणातील राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषदेची (NCTE) भूमिका स्पष्ट करा. १०
५. (अ) राष्ट्रीय एकता आणि शिक्षणाची संबंध स्पष्ट करा. १०
(ब) अंतरराष्ट्रीय सामंजस्य आणि शिक्षणाची संबंध स्पष्ट करा. १०
६. (अ) आर्थिक विकासासाठी शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा. १०
(ब) सामाजिक विकासासाठी शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा. १०
७. (अ) स्त्रियांच्या शिक्षणासाठी महर्षी कर्वे यांचे योगदान स्पष्ट करा. १०
(ब) लोकशाहीच्या विकासासाठी डॉ. आंबेडकरांचे योगदान स्पष्ट करा. १०
८. (अ) युनेस्कोची (UNESCO) कार्ये स्पष्ट करा. १०
(ब) 'वसुधैव कुटुंबकम्' हे शिक्षणाद्वारे साध्य करू शकतो, स्पष्ट करा. १०
९. (अ) नवोदय विद्यालयाची संकल्पना आणि उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा. १०
(ब) माध्यमिक आणि उच्चमाध्यमिक शिक्षणातील एन.सी.ई.आर.टी.ची भूमिका स्पष्ट करा. १०
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :- १०
(अ) अभ्यासक्रमाचे महत्त्व (ब) जे. कृष्णमुर्तीचा शिक्षण दृष्टीकोन
(क) शिक्षणसंस्थांची भूमिका (ड) आजचा विद्यार्थी. २०

Con.29-16.

F.Y.B.A

Nov
2016

BW - 4723

English-Pap I (Ancillary)
(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) All questions are compulsory.
(2) There are internal options.

1. Write short notes on any four of the following : 20
- Chorus in a drama
 - Bildungsroman
 - Sonnet
 - Tragedy
 - Plot and structure
 - Picaresque Novel
 - Stream of consciousness
 - Monologue
2. (a) What are the major themes of the novel *The Call of the Wild*? 20
- OR
- (b) Discuss the role and characters of Natraj and Vasu as they have been presented in the novel, *The Man Eater of Malgudi*.
- OR
- (c) Write notes on any two of the following :
- Rangi, the temple dancer
 - Justification of the title "*The Man Eater of Malgudi*"
 - Character of Buck
 - Use of symbols in the novel, *The Call of the Wild*
3. (a) Compare the role and characters of Jack Worthing and Algernon as they have been portrayed in Oscar Wilde's *The Importance of Being Ernest*. 20
- OR
- (b) Sophocles's *Oedipus Rex* presents the qualities of Oedipus as a tragic hero. Discuss.
- OR
- (c) Write short notes on any two of the following :
- Significance of the title *The Importance of Being Ernest*
 - Lady Bracknell
 - Character of Jocasta
 - Tragic element in *Oedipus Rex*

[TURN OVER

(38)

4. (a) Write a note on any **one** of the following : 20
- (i) Themes of the poem *On His Blindness* (John Milton)
 - (ii) The element of dramatic monologue in Browning's "*My Last Duchess*"
 - (iii) *Lochinvar* by Walter Scott
- (b) Attempt a note any **one** of the following :
- (i) Somerset Maugham's "*Luncheon*"
 - (ii) Oscar Wilde's "*The Happy Prince*"
 - (iii) Magical Element in "*A very Old man with Enormous Wings*"
5. (a) Give a critical appreciation of any **one** of the following : 20
- (i) William Blake's poem *Piping Down the Valleys Wild*
 - (ii) John Keats's *Ode to Nightingale*
 - (iii) Nissim Ezekiel's *Soap*
- (b) Attempt any **one** of the following :
- (i) Walter Scott's *Lochinvar* as a ballad
 - (ii) Element of monologue and nostalgia in *My Last Duchess*
 - (iii) Use of Indian variety of English in Nissim Ezekiel's poem *Soap*

Con.36-16. Ancient Indian Culture (Paper-I) BW - 4690

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Answer any **two** questions from **Section I**.
(2) Answer any **two** questions from **Section II**.
(3) Question No. **5** is **compulsory** in **both** sections and carry **10** marks each.
(4) **All** questions carry **equal** marks.
(5) Illustrate your answers where **necessary**.

Section I

1. Discuss the importance of various sciences and their relation with archaeology.
2. Write an essay on the different types and the process of an excavation.
3. Discuss the historical archaeology with reference to Ter, Nasik, Paithan.
4. Discuss archaeology as a tool of Cultural History with reference to religion and mythology.
5. Write short notes on any **one** of the following :—
 - (a) Archaeology as an art
 - (b) Prehistoric tools
 - (c) Edicts as a source of history
 - (d) Lothal.

Section II

6. Discuss the definition and scope of Museology.
7. Write an essay on the different types of museums with more emphasis on specialized museums.
8. Explain the in house activities in a museum.
9. Discuss the role of museum in education.
10. Write short notes on any **one** of the following :—
 - (a) Security
 - (b) Documentation
 - (c) Conservation
 - (d) Museums in Mumbai.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) विभाग १ आणि विभाग २ मधील कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
(२) दोन्ही विभागातील प्रश्न क्रमांक ५ हा सक्तीचा असून प्रत्येकी १० मार्कांचा आहे.
(३) बाकी प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(४) योग्य तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग १

१. विविध शास्त्रांचे महत्त्व आणि पुरातत्त्वशास्त्राशी असलेल्या त्यांच्या नात्याची चर्चा करा.
२. विविध प्रकारची उत्खनने आणि त्यांची प्रक्रिया यावर निबंध लिहा.
३. तेर, नासिक आणि पैठण या स्थळांच्या संदर्भात ऐतिहासिक पुरातत्त्वशास्त्राची चर्चा करा.
४. धर्म आणि तत्त्वज्ञान यासंदर्भात सांस्कृतिक इतिहासाचे साधन म्हणून पुरातत्त्वशास्त्राची चर्चा करा.
५. खालीलपैकी कोणत्याही एकावर टीप लिहा :--
(अ) पुरातत्त्वशास्त्र एक कला (क) शिलालेख एक इतिहासाचे साधन
(ब) अश्मयुगीन हत्यारे (ड) लोथल.

विभाग २

६. वस्तुसंग्रहालयशास्त्राची व्याख्या आणि व्याप्ती याची चर्चा करा.
७. विशेष वस्तुसंग्रहालयांवर भर देऊन विविध प्रकारांच्या वस्तुसंग्रहालयांवर निबंध लिहा.
८. वस्तुसंग्रहालयातील अंतर्गत कार्यप्रणाली स्पष्ट करा.
९. शिक्षणातील वस्तुसंग्रहालयाची भूमिका याची चर्चा करा.
१०. खालीलपैकी कोणत्याही एकावर टीप लिहा :--
(अ) संरक्षण (क) जीर्णोद्धार
(ब) दस्तऐवजीकरण (ड) मुंबईतील वस्तुसंग्रहालये.

41

(3 Hours)

[Total Marks : 100

Sanskrit (comp.)

SECTION I

Selected passages from Ramayana and Mahabharata

Q.1 Translate and annotate any one (out of two) from group A and group B

Group A

(12)

- i. ततः विसृष्टाः रामेण सर्वतः हरि-पुङ्गवाः
उत्पेततुः महारण्यं हृष्टाः शत-सहस्रशः॥
ते नगान् सडेकाशाः शाखा-मृग-गण-ऋषभाः।
बभञ्जुः पादपान् तत्र प्रचकर्षुः च सागरम्॥
- i. द्वितीयं कारणं यत् च ब्रवीषि विनयान्विते।-
रामात् अन्यस्य न अर्हामि संसर्गम् इति जानकि॥
एतत् ते देवि सदृशं पत्न्याः तस्य महात्मनः।
कः हि अन्या त्वाम् ऋते देवि ब्रूयात् वचनम् ईदृशम्॥

Group B

- i. हा पुत्र इति निःश्वस्य व्यथितः क्रोधमूर्छितः।-
उन्मतः इव विप्रेक्षन् इदं वचनम् अब्रवीत्॥
सत्यं वः प्रतिजानामि श्वः अस्मि हन्ता जयद्रथम्।
पापं बालसौहृदम्॥-वधे हेतुं मयि विस्मृत-
- ii. वनस्पतेः अपक्वानि फलानि प्रचिनोति यः।
सः न आप्नोति रसं तेभ्यः बीजं च अस्य विनश्यति॥
यः तु पक्वम् उपादत्ते काले परिणतं फलम्।
फलात् रसं सः लभते बीजं च एव फलं पुनः॥

[Turn Over

Q. 2: Explain with reference to the context any one from Group A and one from group B. (10)

Group A

- i. भूतानि च भयं जग्मुः तेषां पतनशङ्कया।
- ii. अनवस्थौ हि दृश्येते युद्धे जयपराजयौ।।-

Group B

- i. षट् जीवलोकस्य सुखानि राजन्।-
- ii. न प्रयच्छसि यत् राज्यं क्व ते धर्मः तदा गतः।

Q. 3. Write paragraphs on any one from group A and any one from group B. (16)

Group A

- i. सेतुबन्धनम्
- ii. अतिथिः किल पूजार्हः

Group B

- i. विदुरउपदेशः-
- ii. जयद्रथवधः-

Q. 4. Objective questions to be answered in Sanskrit any three from group A & B (12)

Group A

- i. महाभारतकाव्ये कति पर्वाः सन्ति-?
- ii. कौरवाणां राज्यं किंराजधानी च का, ?
- iii. दुर्योधनस्य सखा कः?
- iv. महाभारतयुद्धे कः अर्जुनस्य सारथिः आसीत्-?
- v. महाभारते भगवद्गीतायाः वक्ता श्रोता च कौ?

Group B

- i. रावणस्य भ्रातारौ कौ?
- ii. का रामं वनं प्रेषितवती?
- iii. पाण्डवानां नामानि उल्लिखत।
- iv. कः युद्धे रामस्य साहाय्यम् अकरोत्?
- v. सीतायाः हरणं केन कृतम्?

SECTION II

Selected stories from Panchatantra- I- 9, 12, 19; II-6; III- 3, 5, 6; IV-5, 7; V-1, 5, 6

Q. 1. Translate any two of the following.

(12)

i. अस्ति कस्मिंश्चित् अधिष्ठाने चित्ररथः नाम राजा। तस्य योद्धैः सुरक्ष्यमाणं पद्मसरः नाम सरः तिष्ठति । तत्र च प्रभूताः जामबूनदनयाः हंसाः तिष्ठन्ति। षण्मासे षण्मासे पिच्छम् एकैकं परित्यजन्ति। अथ तत्र सरसि सौवर्णः बृहत्-पक्षी समायातः तैः च उक्तः - "अस्माकं मध्ये त्वया न वस्तव्यम्। येन कारणेन अस्माभिः षण्मास-अन्ते पिच्छ-एकैक-दानं कृत्वा गृहीतम् एतते सरः।" एवं च किं बहुना, परस्परं द्वैधम् उत्पन्नम्। सः च राज्ञः शरणं गतः अब्रवीत् - "देव, एते पक्षिणः एवं वदन्ति यत् 'अस्माकं राजा किं करिष्यति? न कस्य अपि आवासं दद्वः।' मया च उक्तं - न शोभनम् युष्माभिः अभिहितम्। अहं गत्वा राज्ञे निवेदयिष्यामि। एवं स्थिते देवः प्रमाणम्"

ii. कस्मिंश्चित् अधिष्ठाने शुद्धपटः नाम रजकः प्रतिवसति स्म। तस्य च गर्दभः एकः अस्ति। सः अपि घास-अभावात् अति-दुर्बलतां गतः। अथ तेन रजकेन अटव्यां परिभ्रमता मृत-व्याघ्रः दृष्टः। चिन्तितं च - "अहो, शोभनम् आपतितम्। अनेन व्याघ्रचर्मणा प्रतिच्छाय रासभं रात्रौ यव-क्षेत्रेषु उत्स्रक्ष्यामि येन व्याघ्रं मत्वा समीपवर्तिनः क्षेत्रपालाः एनं न निष्कासयिष्यन्ति।" तथा अनुष्ठिते रासभः यथेच्छया यव-भक्षणं करोति। प्रत्यूषे भूयः अपि रजकः स्वाश्रयं नयति। एवं गच्छता कालेन सः रासभः पीवर-तनुः जातः। कृच्छ्रात् बन्धनस्थानम् अपि नीयते। अथ अन्यस्मिन् अहनि सः मदोद्धतः दूरात् रासभी-शब्दम् अशृणोत्। तत् श्रवण-मात्रेण एव स्वयं शब्दायितुम् आरब्धः।

iii. अथ सा कदाचित् शय्यायां पुत्रं शाययित्वा जल-कुम्भम् आदाय पतिम् अवाच - "ब्राह्मण, जलार्थम् अहं तडागे यास्यामि। त्वया पुत्रः अयं नकुलात् रक्षणीयः।" अथ तस्यां गतायां पृष्ठे ब्राह्मणः अपि शून्यं गृहं मुक्त्वा भिक्षार्थं क्वचित् निर्गतः। अत्रान्तरे दैववशात् कृष्णसर्पः बिलात् निष्क्रान्तः। नकुसः अपि तं स्वभाव-वैरिणं मत्वा भ्रातुः रक्षणार्थं सर्पेण सह युद्ध्वा सर्पं खण्डशः कृतवान्। ततः रुधिर-प्लावित-वदनः सानन्दं स्वव्यापार-प्रदर्शनार्थं मातुः सम्मुखः गतः। माता अपि तं रुधिर-क्लिन्न-मुखम् आलोक्य शङ्कित-चित्ता "नूनम् अनेन दारकः भक्षितः" इति विचिन्त्य कोपात् तस्य उपरि जलकुम्भं चिक्षेप।

[Turn Over

Q. 2. Write notes on any three of the following.

(12)

- i. पुत्र-गात्रस्य संस्पर्शः चन्दनात् अतिरिच्यते।
- ii. स्वभावः न उपदेशेन शक्यते कर्तुम् अन्यथा।
- iii. अपूर्वः अयं मणिः बद्धः साम्प्रतं गीतलक्षणम्।
- iv. बुद्ध्या यतो हता नन्दाः चाणक्येन असिपाणयः।

Q. 3. Summarize the contents of any one of the following stories.

(14)

- i. मत्स्य-मण्डूक-कथा
- ii. हरिदत्त-सर्प-कथा
- iii. ब्राह्मणी-नकुल-कथा

Q. 4. Describe the content and style of Panchatantra.

(12)

पञ्चतन्त्राचे विषय व शैलीचे वर्णन करा।

OR

Discuss in detail the recensions of Panchtantra.

पञ्चतन्त्राचे संस्करणांबद्दल विस्तृत चर्चा करा।

F.Y.B.A.

Nov
2016

SW - 4771

Con.33-16.

Sanskrit - Pap. - I (Ancillary)
(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Figures to the right indicate full marks.

(2) Answers to the two sections should be written in the same answer book.

Classical Sanskrit Literature : Drama and Poetry.

Section I / विभाग १

(Drama-दूतवाक्यम्, कर्णभारम् - 50 Marks)

1. Translate and Annotate any one from Group A and any one from Group B :

12

अ विभागातून कोणत्याही एकाचे आणि ब विभागातून कोणत्याही एकाचे सटीप भाषांतर करा :

A / अ

(a) ग्रहणमुपगते तु वासुभद्रे

हतनयना इव पाण्डवा भवेयुः ।

गतिमतिरहितेषु पाण्डवेषु

क्षितिरखिलापि भवेन्ममासपत्ना ॥

(b) अक्षान् क्षिपन् स कितवः प्रहसन् सगर्वं

सङ्कोचयन्निव मुदं द्विषतां स्वकीर्त्या ।

स्वैरासनो द्रुपदराजसुतां रुदन्ती

काक्षेण पश्यति लिखित्यभिखं नयज्ञः ॥

B / ब

(a) समरमुखमसह्यं पाण्डवानां प्रविश्य

प्रथितगुणगणाढ्यं धर्मराजं च बद्ध्वा ।

मम शरवरेणैरर्जुनं पातयित्वा

वनमिव हतसिंहं सुप्रवेशं करोमि ॥

(b) रवितुरगसमानं साधनं राजलक्ष्म्याः

सकलनृपतिमान्यं मान्यकाम्बोजजातम् ।

सुगुणमनिलवेगं युद्धदृष्टापदानं

सपदि बहुसहस्रं वाजिनां ते ददामि ॥

[TURN OVER

46

2. Explain with reference to the context any **one** from Group A and any **one** from Group B: 10
अ विभागातून कोणत्याही एकाचे आणि ब विभागातून कोणत्याही एकाचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

A / अ

- (a) पिष्टपेषणमेतावत् प्रर्याप्तं छिद्यतां कथा ।
(b) अन्यथा सागरान्तां गां हरिष्यन्ति हि पाण्डवाः।

B / ब

- (a) हतेषु देहेषु गुणा धरन्ते ।
(b) शक्रः खलु मया वञ्चितः।

3. Write paragraphs on any **one** from Group A and any **one** from Group B : 16
अ विभागातून कोणत्याही एकावर आणि ब विभागातून कोणत्याही एकावर परिच्छेद लिहा :-

A / अ

- (a) स्थापना of दूतवाक्यम् । / दूतवाक्यम् ची स्थापना
(b) पाञ्चजन्यः ।

B / ब

- (a) अस्त्रवृत्तान्तः ।
(b) The terms सूत्रधार and नेपथ्य
सूत्रधार आणि नेपथ्य ह्या संज्ञा.

4. Explain the storyline of 'दूतवाक्यम्' । 12
दूतवाक्याची कथावस्तु स्पष्ट करा.

OR / अथवा

Explain the character sketch of कर्ण ।
कर्णाचे व्यक्तिचित्र स्पष्ट करा.

Section II / विभाग २

[Poetry - नीतिशतकम्, रघुवंशम् (Selected Portion) 50 Marks]

5. Translate and Annotate any **one** from Group A and any **one** from Group B : 12
अ विभागातून कोणत्याही एकाचे आणि ब विभागातून कोणत्याही एकाचे सटीप भाषांतर करा :

A / अ

- (i) असन्तो नाऽभ्यर्थाः, सुहृदपि न याच्यः कृशधनः,
प्रियान्याय्या वृत्तिर्मलिनमसुभङ्गेऽप्यसुकरम् ।
विपद्युच्चैः स्थेयं, पदमनुविधेयं च महतां,
सतां केनोद्दिष्टं, विषममसिधारात्रतमिदम् ॥
- (ii) पापान्निवारयति योजयते हिताय
गुह्यं निगूहति गुणान् प्रकटीकरोति ।
आपद्रतं न च जहाति ददाति काले
सन्मित्रलक्षणमिदं प्रवदन्ति सन्तः ॥

B / ब

- (i) मन्दः कवियशःप्रार्थी गमिष्याम्युपहास्यताम् ।
प्रांशुलभ्ये फले लोभादुद्गाहुरिव वामनः ॥
अथवा कृतवाग्द्वारे वंशेऽस्मिन्पूर्वसूरिभिः ।
मणौ वज्रसमुत्कीर्णे सूत्रस्येवास्ति मे गतिः ।
- (ii) आकारसदृशप्रज्ञः प्रज्ञया सदृशागमः।
आगमैः सदृशारम्भ आरम्भसदृशोदयः ॥
भीमकान्तैर्नृपगुणैः स बभूवोपजीविनाम् ।
अघृष्यश्चाभिगम्यश्च यादोरत्नौरिवार्णवः ॥

6. Explain with reference to the context any **one** from Group A and any **one** from Group B: 10
अ विभागातून कोणत्याही एकाचे आणि ब विभागातून कोणत्याही एकाचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

A / अ

- (i) सर्वस्यौषधमस्ति शास्त्रविहितं मूर्खस्य नास्त्यौषधम् ।
(ii) नृपाङ्गणगतः खलो मनसि सप्त शल्यानि मे ।

B / ब

- (i) दिलीप इति राजेन्दुरिन्दुः क्षीरनिधाविव ।
(ii) फलानुमेयाः प्रारम्भाः संस्काराः प्राक्तना इव ।

[TURN OVER

7. Write critical paragraph on any one from Group A and any one from Group B : 16

अ विभागातून कोणत्याही एकावर आणि ब विभागातून कोणत्याही एकावर चिकित्सक परिच्छेद लिहा :

A / अ

- (i) धैर्यपद्धति: ।
- (ii) Literary style of भर्तृहरि
भर्तृहरीची रचनाशैली.

B / ब

- (i) The title 'रघुवंशम्'
'रघुवंशम्' हे शीर्षक
- (ii) उपमा कालिदासस्य ।

8. Explain परोपकारपद्धती in नीतिशतक
नीतिशतकातील परोपकारपद्धती स्पष्ट करा.

12

OR / अथवा

Describe King Dilip as Ideal King.

एक आदर्श राजा म्हणून दिलीप राजाचे वर्णन करा.

- N.B. : (1) Use of dictionary is not allowed.
(2) All questions except Question No. 1 is to be answered in French.
(3) All questions are compulsory.
(4) Question No.3(A) is based on Revised syllabus. Question No. 3(B) is based on Old syllabus. Attempt either Question 3(A) or Question 3(B).

Texts : (1) *Revised Syllabus* : Maigret et la Jeune morte - Georges Simenon.
(2) *Old Syllabus* : 'Un Noël de Maigret' - Georges Simenon.

1. Traduisez en anglais

20

Un jeune homme égoïste voyageait de Londres en Ecosse et voulait se coucher et dormir tranquillement en route. Il est arrivé de bonne heure à la gare et a mis tous ses sacs sur la banquette pour empêcher d'autres voyageurs de le déranger. Un étranger a demandé si toutes les places étaient prises. « Qui », a répondu le jeune homme. « Ces choses sont à mes amis qui reviendraient bientôt. Ils sont allés acheter du tabac. » Cependant l'étranger est monté dans le train et a attendu les amis de ce jeune homme. Mais personne n'est arrivé. Puis, sachant que le jeune homme mentait, il a déclaré, « Je ne veux pas que vos amis perdent leurs bagages. » Il a jeté les sacs sur le quai et s'est assis.

2. (A) Récrivez les phrases suivantes selon les indications entre les parenthèses :— 10

- (i) Il est — Italie. (Remplissez avec une préposition convenable)
- (ii) Claudine ne ment jamais. (Mettez à l'affirmatif)
- (iii) Va au marché ! (Remplacez le nom par un pronom convenable)
- (iv) Parlez-lui-en ! (Mettez au négatif)
- (v) Je m'appelle Pierre. (Posez une question pour cette réponse)
- (vi) Voici un stylo. Vous en parliez hier. (Joignez les deux phrases par un pronom relatif)
- (vii) 6h25 (Quelle heure est-il ? Ecrivez en lettres)
- (viii) Il a mangé un gâteau. (Mettez au passif)
- (ix) La valise est lourde. (Donnez le contraire du mot souligné)
- (x) Tu partiras en avion, n'est-ce pas ? (Mettez au pluriel)

(B) Mettez les verbes entre les parenthèses au temps convenable :—

10

- (i) (Dormir) à l'heure !
- (ii) Marie est (aller) au cinéma avec son ami.
- (iii) Il doit (compléter) ce devoir.
- (iv) J'ai (lire) ce roman.
- (v) En (boire) de l'eau elle toussait.

3. Qs. 3A is based on Revised Syllabus 'Maigret et la Jeune morte' by Georges Simenon and Qs. 3B is based on Old Syllabus 'Un Noël de Maigret' by Georges Simenon. Attempt Qs. 3A or Qs. 3B. 30

(A) *Revised Syllabus* : 'Maigret et la Jeune morte' - Georges Simenon
Répondez aux questions suivantes (3 de votre choix)

- (i) Qui est Maigret ? Faites son portrait.
- (ii) Quand et comment Louise a-t-elle reçu la lettre de Jeanine ?
- (iii) Qui est Jimmy O'Malley ? Quel message a-t-il donné à Louise ?
- (iv) Décrivez l'amitié de Louise et de Jeanine.
- (v) Qu'est-ce qui se passe sur la place Vintimille ?

(B) *Old Syllabus* : 'Un Noël de Maigret' - Georges Simenon Répondez aux questions suivantes (3 de votre choix)

- (i) Qui est Julien Boissy ? Que lui était-il arrivé ?
- (ii) Pourquoi Mme. Martin et Mlle. Doncoeur ont-elles rendu une visite chez les Maigret le matin de Noël ?
- (iii) Quelle est la réaction de Mme. Martin lors des visites des deux chauffeurs de taxi et du marchand de valises ?
- (iv) Où travaillait Mme. Martin avant son mariage ?
- (v) Quels renseignements Maigret demande-t-il à Lucas de chercher ?

4. Lisez le texte suivant et répondez aux questions qui suivent.

Ce matin comme chaque matin Mme. Thibaut s'est levée de bonne heure. Elle prépare le petit déjeuner. Pendant ce temps M. Thibaut fait sa toilette, il se rase, il se baigne et il s'habille. Maintenant c'est le tour des enfants Paul et Catherine. M. Thibaut déjeune vite, il est pressé aujourd'hui. Il n'a pas le temps de manger il boit seulement une tasse de café. Les enfants ne déjeunent pas vite. Ils boivent du chocolat, mangent du pain et de la confiture. Ensuite ils partent pour l'école. Mme. Thibaut est seule. Elle lave les tasses et elle nettoie la cuisine. La domestique arrive à dix heures et elle lave le linge. Mme. Thibaut ne sort pas aujourd'hui elle a déjà acheté toutes ses provisions. Seulement il n'y a pas de pain. Catherine ira en acheter à midi, quand elle rentrera de l'école.

(A) Répondez aux questions suivantes :—

- (i) Que fait Mme. Thibaut pendant que son mari fait sa toilette ?
- (ii) Pourquoi Mme. Thibaut ne sort pas ce matin ?
- (iii) Que prennent les enfants pour le petit déjeuner ?
- (iv) A quelle heure arrive la domestique ? Que fait-elle ?
- (v) Donnez un titre convenable à ce texte.

(B) Dites Vrai ou Faux :—

- (i) Mme. Thibaut se lève de bonne heure chaque jour.
- (ii) M. Thibaut mange du pain et de la confiture.
- (iii) Mme Thibaut a acheté du pain.

(C) Donnez le contraire de : vite, nettoyer

(D) Donnez l'infinif de : boivent, sort

5. Ecrivez une composition sur UN des sujets suivants (150 mots)

- (i) Le livre que j'ai aimé le plus
- (ii) Ma jeunesse
- (iii) L'importance de la technologie moderne

Con.34-16.

French - (Paper - I) Ancillary Lang.

BW - 4402

(3 HOURS)

Total marks: 100 (Written : 95 +Orals : 05)

- N.B. 1. Use of dictionary is not allowed
 2. Answer all questions in French except Qs. No.5
 3. Figures to the right indicate full marks. (Written : 95 +Orals : 05)

Texts : 1. Choix de poèmes du XIX siècle
 2. Chatterton - Alfred de Vigny

1. Appréciez UN des poèmes suivants (15)

- i. L'Automne - Lamartine
- ii. Le Rhin - Musset
- iii. Le Vase Brisé - Sully Prudhomme

2. Répondez aux questions suivantes (2 de votre choix) (20)

- i. D'après les poèmes et les poètes que vous avez étudiés, analysez les traits caractéristiques de la poésie symboliste.
- ii. Étudiez le thème de l'amour paternel dans la poésie de Victor Hugo.
- iii. Elaborez le rôle de la nature dans la poésie de Lamartine.
- iv. Expliquez les termes suivants d'après l'œuvre de Rimbaud : le dérèglement des sens, fixer les vertiges.

3. Répondez à UNE des questions suivantes (15)

- i. Elaborez les traits psychiques du personnage principal Chatterton dans la pièce 'Chatterton' de Vigny
- ii. Analysez les traits caractéristiques du théâtre romantique. Elaborez-les en donnant les exemples de la pièce 'Chatterton' d'Alfred de Vigny.

4. Répondez aux questions suivantes (2 de votre choix) (20)

- i. Appréciez le monologue de Chatterton (Acte III Scène I) de la pièce 'Chatterton' de Vigny
- ii. Quel est le rôle du quaker dans la pièce 'Chatterton' de Vigny ?
- iii. Appréciez la fin tragique de la pièce 'Chatterton' de Vigny
- iv. Les personnages principaux de la pièce 'Chatterton' de Vigny semblent comme une proie à toutes les déceptions et les douleurs humaines. Commentez.

5. Traduisez en anglais. (10)

Un célèbre artiste français qui était très distrait venait de rentrer à Paris après avoir voyagé plusieurs mois en Suisse. Aussitôt rentré chez lui, il a écrit des lettres à tous ses amis les invitant à dîner le mercredi de la semaine suivante. Ce jour-là le peintre lui-même a fait de son mieux pour assurer le confort de ses invités, il désirait surtout satisfaire le goût de tout le monde. Lorsque sept heures ont sonné, tout est prêt, mais personne n'est arrivé. Soudain il a eu une idée, il a ouvert le tiroir de son bureau et a découvert qu'il avait oublié d mettre les invitations à la poste.

6. Ecrivez une composition sur UN des sujet suivants (200 mots) (15)

- i. Un film français qui m'a plu
- ii. L'importance de la bonne santé
- iii. Ma visite à l'étranger

Urdu - (Comp.)

(3 HOURS)

(Total Marks 100)

ہدایت:

ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھیے۔

20

۱: درج ذیل سے کسی ایک عنوان پر مضمون لکھیے۔

- ۱- میرا پسندیدہ افسانہ نگار
- ۲- Make In India وقت کی اہم ضرورت
- ۳- کسی تاریخی مقام کی سیر
- ۴- سیاست میں طلباء کا بڑھتا ہوا رجحان
- ۵- ع گرا آسانیاں ہوں زندگی دشوار ہو جائے (مزاحیہ)

10

۲: مندرجہ درج ذیل سے کوئی پانچ محاوروں کے معنی لکھیے اور جملوں میں استعمال کیجیے۔

- ۱- آپے سے باہر ہونا
- ۲- کلیجہ منہ کو آنا
- ۳- تین تیرا ہونا
- ۴- بات بنانا
- ۵- آگ بگولہ ہونا
- ۶- عقل پر پتھر پڑنا
- ۷- راہ دکھانا
- ۸- رنگ فنی ہونا
- ۹- گل کھلانا
- ۱۰- سر مارنا۔

15

۳: کسی ایک مضمون سیر حاصل تبصرہ کیجیے۔

- ۱- سیر پہلے درویش کی
- ۲- ایک وصیت کی تمیل
- ۳- پڑیے گریبار

Turn Over

15 :۴ کسی ایک نظم کا تنقیدی جائزہ لیجیے۔
۱۔ آدمی نامہ ۲۔ آوارہ ۳۔ تاج محل۔

15 :۵ سیاق و سباق کے حوالے سے کسی دو کی وضاحت کیجیے۔
۱۔ نوادر جمع کرنے کا بھی میر صاحب کو شوق تھا۔ کتب خانہ کا ایک حصہ عجائب خانہ بنا ہوا تھا۔ اس میں فلمی تصویریں، خطاطی کے نمونے، قطعات دست کاری کے اعلیٰ نمونے، تاریخی نوادار و قلمی کتابیں سکے اور بعض بے حد قیمتی چیزیں شامل تھیں۔

۲۔ مجھے تو تم سے وہ ملا جو دنیا میں تمہیں سے مل سکتا تھا۔ زندگی کے عظیم الشان تجربے، سماج کی عزت، بچے، گھر، کردار، شخصیت سبھی کچھ تو میں نے تم سے پایا۔ پھر بھی تم ایسا سوچ کے دل دکھاتے ہو کہ تم مجھے بہت کچھ نہ دے سکے۔

۳۔ شرف تو تم بہت کمزور ہو گئے ہو۔ بوڑھے ہو گئے ہو تم نے ایک دن مجھ سے کہا تھا کہ تمہیں بھی ریٹائر کر دوں۔ واقعی تمہیں بھی آرام کی ضرورت ہے۔ اب تم بھی ریٹائر ہو جاؤ شرف، تمہیں پہلے کی طرح کھانا روپیہ سب ملتا رہے گا۔

۴۔ آپ کو شاید علم نہیں کہ ایک ہاتھی رکھنا دو موٹروں کے رکھنے سے زیادہ دشوار ہوتا ہے۔ موٹر پر اس وقت صرف ہوتا ہے جب وہ استعمال ہوتی ہے۔ ڈرائیور کا حال یہ ہے کہ میں نے بڑے بڑے افسروں کو اپنے ہاتھ سے موٹر ہانکتے دیکھا ایک ہاتھی دس سیر رات ب کھائے گا، دو چرکے ہوں گے

ایک فیل بان ہوگا تو جو شان ہاتھی رکھنے میں ہے موٹر رکھنے میں نہیں۔

15

۶: الف: درج ذیل سے صرف تین اشعار کی تشریح کیجیے۔

- ۱۔ پڑا ہوں کوہِ غم میں اس دلِ ناشاد سوں جا کر
دعا بولو مری جانب سوں کئی فریاد سوں جا کر
- ۲۔ دل ہے داغِ جگر ہے کٹڑے آنسو سارے خون ہوئے
لو ہو پانی ایک کرے یہ عشقِ لالہ عذراں ہے
- ۳۔ حال دل نہیں معلوم لیکن اس قدر یعنی
ہم نے بارہا ڈھونڈا تم نے بارہا پایا
- ۴۔ حسن بے مہر کو پروائے تمنا کیا ہو
جب ہوا ایسا تو علاجِ دل شیدا کیا ہو
- ۵۔ وہ اگر بات نہ پوچھے تو کریں کیا ہم بھی
آپ ہی روٹھتے ہیں آپ ہی من جاتے ہیں

Turn Over

10

ب: کسی ایک بند کی تشریح کیجیے۔

۱- کیا تم سے بتائیں عرفانی کیا تھی
بچپن کیا چیز تھا جوانی کیا تھی
یہ گل کی مہک تھی وہ ہوا کا جھونکا
اک موج فنا تھی زندگی کیا تھی

۲- یہ فرما کر بنی نے ہاتھ اٹھائے اک دعا مانگی
خدا کا فضل مانگا خوئے تسلیم و رضا مانگی
دعا مانگی الہی قوم کو چشم بصیرت دے
الہی رحم کر ان پر انہیں نور ہدایت دے

۳- ہیں تیرے تصرف میں یہ بادل یہ گھٹائیں
یہ گنبد افلاک یہ خاموش فضا میں
یہ کوہ یہ صحرا یہ سمندر یہ ہوائیں
تھیں پیش نظر کل تو فرشتوں کی ادائیں

آئینہ ایام میں آج اپنی ادا دیکھ
☆☆☆

F.Y.B.A.

Nov
2016

Con.32-16.

Urdu (Ancillary)

BW - 4310

1

(3 HOURS)

(Total Marks 100)

ہدایات:

۱۔ ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھئے۔

20

۱: ”کسی ایک موضوع پر مسلسل و مربوط اشعار یا مصرعے اس طرح پیش کیے جائیں کہ

ارتقائے خیال کا احساس باقی رہے۔“

قول بالا کی روشنی میں اردو نظم کی فنی خصوصیات واضح کیجئے۔

یا

اردو نظم کے آغاز و ارتقا پر سیر حاصل تبصرہ کیجئے۔

20

۲: ”ان سو برسوں سے زبان، اسلوب اور تکنیک کے نہ جانے کتنے تجربے ہوئے انسانی فکر و

احساس کی نہ جانے کتنی شمعیں جلیں اور افسانہ اپنا سفر طے کرتا رہا ہے۔“

قول بالا کی روشنی میں افسانے کے ارتقائی سفر کا محاسبہ کیجئے۔

یا

افسانے کے اجزائے ترکیبی پر روشنی ڈالئے۔

10

۳: الف: حالی کی نظم نگاری کا مختصر اجازہ لیجئے۔

یا

”اکبر الہ آبادی ایک پیامی شاعر تھے۔“

قول بالا کے تحت اکبر کی شاعری کی خصوصیت واضح کیجئے۔

Turn Over

(57)

10

ب: علی عباس حسینی کی افسانہ نگاری کا جائزہ لیجیے۔

یا

راجندر سنگھ بیدی کا بطور افسانہ نگار درجہ متعین کیجیے۔

10

۴: الف: درج ذیل سے کسی ایک نظم کے فکری و فنی محاسن اجاگر کیجیے۔

۱۔ بیٹیوں کی نسبت ۲۔ نصیحت اخلاق ۳۔ تعلیم نسواں

10

ب: درج ذیل افسانوں سے کسی ایک افسانہ کا فنی تجزیہ پیش کیجیے۔

۱۔ گوٹکا ہری ۲۔ نورونار ۳۔ کوارنٹین

10

۵: الف: مندرجہ ذیل سے کسی ایک بند کی وضاحت کیجیے۔

۱۔ کرنی ہے فتح گرنی دنیا تو لے نکل
 بیڑوں کا ساتھ چھوڑ کے اپنا جہاز تو
 ہوتی ہے سچ کی قدر پہ بے قدریوں کے بعد
 اس کے خلاف ہو تو سمجھ اس کو شاذ تو

- ۲۔ دونوں جہاں کی ہے بندھی تجھ سے لڑ دین کی تو اصل ہے دنیا کی جڑ
 نیکیوں کی تجھ سے ہے قائم اساس تو نہ ہو تو جائیں نہ نیکی کے پاس
 ۳۔ آرائشوں سے گھر کو مہذب بنائیے تزئین طاق و سقف و در بام کیجیے
 یاران ہم مذاق سے ہم بزم ہو جائے موقع ملے تو مشغل مئے و جام کیجیے

10

ب: درج ذیل سے صرف دو عبارتوں کا مفہوم واضح کیجیے۔

۱۔ ”میں نے اسی لیے اس سے یہ خواہش کی کہ وہ مجھ سے نکاح کر لے مگر وہ آزادی کی زندگی کی اس قدر عادی ہو گئی ہے۔ اور گھریلو زندگی سے اس قدر گھبراتی ہے۔ کہ کس طرح راضی نہیں ہوتی ہے۔ اسی لیے اسے آپ کے ہمسائے میں لایا ہوں کہ وہ آپ کے گھر کی زندگی اور آپ میاں بیوی کی محبت و آشتی کو دیکھ میری بات مان لے۔“

۲۔ اور وہ اس کا سرتاج اور شوہر ہو چکا ہے۔ بیاہ محض ہندوستانی رسم کی پابندی عرف عام کی پیروی ہے اور نہ اس کی ضرورت ہے اور نہ حاجت۔ اسی لیے جب اس نے گھر میں مہر اور طلاق کا چرچا سنا تو وہ کئی روز تک بیچ و تاب کھایا کی۔ وہ اس رشتے کے قطع کرنے کی مخالف تھی۔

۳۔ ”جانے دو بیٹی باتیں! اس میں تمہارا کیا قصور ہے؟ اس میں قصور ہے ہمارے سماج کا جو تجھ ایسی دیویوں کو اپنے ہاں عزت کی جگہ نہیں دیتا وہ تمہاری ہانی نہیں کرتا اپنی کرتا ہے۔“

☆☆☆